

L'Església catalana i el procés independentista

Una fotografia fixa i, per tant, moguda

per Salvador Cardús i Ros

Sociòleg i professor de la UAB

EM TEMO QUE SI HAGUÉS DE SER ESTRINGIT a l'hora de respondre quina és la posició de l'Església catalana –la de la jerarquia– en relació a la independència de Catalunya, entenent que estem parlant de l'actual procés de transició nacional que ocupa els primers llocs de l'agenda política i informativa catalana, aquestes ratlles s'acabarien exactament aquí: l'Església catalana –la jerarquia oficial–, de moment, no en diu res, calla, potser s'amaga. Només cal donar un cop d'ull a la pàgina web oficial de la Conferència Episcopal Tarraconense (<http://www.tarraconense.cat/>) per adonar-se que allà es viu en un món impermeable a aquests afers terrenals com el debat sobiranista. Cap referència ni a publicacions, ni documents, ni notícies...

Cal esmentar, per ser exactes i justos, que hi ha hagut un parell d'excepcions, però que han anat una en sentit contrari de l'altra. D'una banda, la del bisbe auxiliar de Barcelona, Sebastià Taltavull, en una entrevista a Catalunya Radio l'octubre de 2012 –unes setmanes després de la gran manifestació de l'Onze de Setembre– quan va afirmar que si tot es feia pacíficament i els catalans finalment triaven la independència, l'Església estaria al costat del poble. A l'altra banda, hi ha el bisbe Xavier Novell de Solsona que, per una vegada que el país demanava que les campanes repiquessin –per la Via Catalana, l'Onze de Setembre de 2013, a les 17:14– al bisbe li semblava que el

so podia ser molest, inadequat, i va recomanar que no repiquessin... En el pla episcopal, doncs, empat a un.

I és que en això de “no ficar-se en política”, a l'Església li passa com en el món de l'esport, si més no a l'oficial. És a dir, davant de l'aparició d'una estelada, d'un crit d'independència a l'estadi o d'una reivindicació de les seleccions nacionals catalanes, les autoritats hi responen dient que no s'ha de barrejar esport i política. I, tanmateix, resulta que la “roja” de futbol vehicula les més grans passions patriòtiques, que la participació de la selecció “nacional” als Jocs Olímpics l'abandera el príncep d'Espanya i cada medalla guanyada és servida amb l'himne i la bandera o, encara, que els triomfs de l'Alonso, el Nadal i el Gasol de torn, esdevenen l'orgull de tot Espanya i l'expressió dels seus millors valors nacionals.

Així doncs, només cal veure la trajectòria en la producció de documents de la Conferència Episcopal Espanyola per saber si l'Església fa política o no. I molt particularment, es pot descobrir quantes vegades ha pres posició pública i contundent a favor de la independència d'Espanya. Això sí, una defensa de la independència –la integritat i la indissolubilitat de la nació espanyola– per a la qual s'empra l'eufemisme de “la unió fraterna entre tots els ciutadans dels territoris d'Espanya” –paraules del cardenal que la presideix, Antonio Maria Rouco Varela, el novembre de 2013–, o altres de semblants. Per exemple, quan el 2006, a propòsit d'unes *Orientaciones morales sobre la situación actual de España*, i per carregar-se el Pla Ibarretxe, el cardenal Antonio Cañizares va afirmar que la unitat d'Espanya era “un bé moral d'obligada protecció”. O quan, tenint Catalunya al cap, a la reunió de la Comissió Permanent de la CEE d'octubre de 2012 –per cert, de la qual formen part quatre bisbes catalans–, van aprovar sense cap vot en contra que “*las propuestas encaminadas a la desintegración unilateral de esta unidad [de España] nos causan gran inquietud*”.

Per tant, si tornem a la que és la posició actual de l'Església catalana –la jerarquia– respecte del procés de transició cap a la independència de Catalunya, hem de dir que mentre que no tenen cap inconvenient –declarat– a participar en les organitzacions que defensen ara i adés la unitat d'Espanya, en canvi es mostren molt reservats i pru-

Només cal veure la trajectòria en la producció de documents de la Conferència Episcopal Espanyola per saber si l'Església fa política o no.

dents respecte de la independència de Catalunya. I encara bo que, com a mínim, el bisbe de Girona demanava perdó pel to agressivament anticatalà de la cadena de televisió, 13TV, de la CEE. De manera que, sense entrar ara en les seves consciències particulars de cadascú, objectivament, els bisbes catalans com a col·lectiu queden retratats entre els que són contraris a la independència.

Naturalment, estem parlant d'estructures de poder, no de doctrina ni de pastoral. La doctrina, en aquest punt, sembla que fins i tot podria anar a favor de la lliure determinació dels pobles, i per tant, dels catalans, tal com mostren els estudiosos dels documents oficials. I no tinc cap mena de dubte –perquè ho conec prou bé– que la pastoral dels rectors de les parròquies catalanes és majoritàriament favorable, simpatitzant o, en el pitjor dels casos, respectuosa amb el procés. Però, si parlem de poder, llavors cal admetre que el propi de l'Església Catòlica institucional és acomodar-se a la realitat política i administrativa amb molt poques reserves. Ni reserves... ni en aquests casos contemplacions amb la Tradició, com ho va mostrar la divisió del Bisbat de Lleida segons els límits autonòmics a mitjans dels anys noranta. Una acomodació, val a dir-ho, a vegades per a bé i altres per a mal. Ho dic perquè, tal com em va assegurar impassiblement un alt càrrec del Vaticà fa tres o quatre anys, si Catalunya assoleix la independència, el Vaticà serà un dels primers estats a reconèixer-nos. És a dir, s'acomodarà –com tota la jerarquia catalana, i de grat o per força, l'espanyola- a la nova realitat política.

Pel que fa a l'Església catalana no lligada a la jerarquia episcopal, en primer lloc, caldria fer un esment al pare abat de Montserrat, Josep Maria Soler. Tot i que l'abat Soler se sol caracteritzar per evitar que Montserrat es converteixi més en un referent polític que no pas espiritual –com podia haver estat a les darreries del franquisme–, en canvi és capaç de mantenir el monestir estretament vinculat a la rea-

litat dels catalans i, bé sigui en entrevistes o en homilies, no defuig un cert grau de compromís cívic. En particular, cal citar el breu comunicat emès el 10 de setembre de 2013, a la vigília de la celebració de la Via Catalana, en el qual manifestava “el desig que Catalunya pugui veure reconeguts i protegits els seus drets nacionals” i es declarava favorable a la realització d’una consulta “per tenir un coneixement real i objectiu”. I encara hi afirmava que “les excuses legals no poden ser mai una excusa per refusar el diàleg”. Certament, no hi ha posicionament respecte de la independència i ni tan sols hi surt la paraula, però sí que s’afegeix a la voluntat majoritària dels catalans de ser consultats sobre el seu futur polític.

En segon lloc, hi ha una Església organitzada no institucional que sí que pren posicions sobre la independència de Catalunya. Per una banda, i a favor, hi ha uns Cristians per la independència (<http://cristians.cat/>) que són una de les moltes sectorials del moviment Assemblea Nacional Catalana (ANC). La seva pàgina mostra ben a les clares la seva activíssima capacitat de mobilització, així com la de recollir, escriure i publicar documents que legitimen de manera sòlida el dret a mantenir, com a cristians, el seu compromís sobiranista. No és aquí el lloc d’entrar en l’anàlisi detallada del seu discurs, però certament és, com el to general de tot el moviment sobiranista, argumentatiu, propositiu i respectuós. I també raonadament crític amb la Conferència Episcopal Espanyola, lògicament. La jove pàgina de Cristians per la independència, riquíssima de continguts, també conté múltiples lligams amb tota mena d’altres organitzacions, en una mostra clara de la seva capacitat d’interrelació amb el conjunt de la societat catalana.

Per l’altra banda –la dels contraris a la independència–, s’ha d’esmentar una de les posicions que mostren una més que sistemàtica animadversió, en general cap a l’Església catalana de tarannà més obert, però en particular contra el sobiranisme. Parlo de *Germinans Germinabit* (<http://www.germinansgerminabit.org/>). No és possible, atenent el seu mitjà electrònic d’expressió, saber si representa un grup social gaire extens, un grup de pressió petit però significatiu i ni tan sols si té alguna mena d’arrelament a Catalunya. El mitjà digital ama-

L'abat manifestava “el desig que Catalunya pugui veure reconeguts i protegits els seus drets nacionals” i es declarava favorable a la realització d'una consulta “per tenir un coneixement real i objectiu”.

ga tota possibilitat d'identificació i, per tant, no especularé sobre què o qui hi ha darrera. Però, només per posar un exemple, aprofitava la celebració de la jornada eclesial de *Germanor* que se sol celebrar cada novembre de l'any i que pretén fer prendre consciència de les necessitats econòmiques de l'Església per suggerir que en cas d'independència, l'Església catalana no disposaria de recursos per finançar-se... Sense comentaris.

Seria interessant, també, fer un repàs de les posicions de la intel·lectualitat catòlica pel que fa a la independència de Catalunya. En la mesura que estem parlant de posicions individuals, no és possible fer-ne un balanç sense un treball d'anàlisi sistemàtic previ, que no està fet. Es poden citar obres concretes, com les del pare Hilari Ragner, *Ser independentista no és cap pecat* (2012), o les del científic i poeta David Jou, *L'avinguda i el laberint* (2013), en les que exposen el seu pensament obertament sobiranista. També seria convenient poder valorar més adequadament posicions com les expressades pel monjo Lluís Duch i pel professor Albert Chillón a articles com “Els drets a decidir” (La Vanguardia, 22 de novembre de 2013). I no seria difícil conèixer les posicions de persones de tan relleu públic com Francesc Torralba, Carles Torner, Ramon M. Nogués, Joan Estruch, Félix Martí, Mn. Josep M. Ballarín, Jordi Porta... i no cal dir-ho, les de l'activista Teresa Forcades. Però ara com ara, com deia, no em consta que hi hagi cap document públic que ens permeti tenir una visió completa i explícita de conjunt.

Quedaria per conèixer quina és la posició dels catòlics en general. En aquest cas podem recórrer a les dades que proporciona el Baròmetre d'Opinió Pública (BOP) del Centre d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya. Les darreres dades disponibles —la tercera

onada corresponent al novembre de 2013- ens diuen que dels que s'han identificat com a catòlics practicants, pràcticament la meitat –el 48,4 per cent- votarien a favor de la independència i el 25,6 per cent en contra, unes xifres molt semblants a les dels catòlics no practicants (48,9 i 26,4 per cent respectivament). Les dades pel total de la població són del 54,7 i el 22,1 per cent i, per tant, les dels catòlics –practicants o no– són lleugerament inferiors pel que fa al vot favorable i lleugerament superiors pel que fa al vot contrari. Dit d'una altra manera, del vot favorable a la independència, un 50,4 per cent provindria de catòlics -practicants o no-, però el vot contrari a la independència provindria en un 67,2 per cent de catòlics, també practicants o no. Una dada també significativa és que en el darrer any i mig –de la primera onada de març de 2012 a la tercera de novembre de 2013–, la intenció de vot favorable a la independència entre catòlics practicants hauria pujat un 4 per cent, però el vot contrari ho hauria fet en un 5,9 per cent, amb una reducció de l'abstenció de 8,5 punts. És a dir, hi hauria hagut una més gran polarització de les posicions, semblant a la del conjunt de la població.

A l'hora d'explicar aquesta disminució del suport a la independència entre els catòlics, i pendent d'anàlisis més afinades, hi ha quatre dades que semblen significatives. Una, que entre els que es declaren catòlics practicants (un 14,3 de tota la població enquestada), un 54,8 per cent tenen més de 64 anys (un 23,3 per cent pel que fa al conjunt de la població). A més, d'aquests, un 68,8 per cent són dones (un 51,8 per cent pel conjunt de la població). A més, un 26,5 per cent són nascuts a altres Comunitats Autònomes espanyoles (un 19,7 per cent pel total de la població). És a dir, els catòlics practicants més grans de 64 anys són un 140 per cent més que entre la població general, i hi ha un 30 per cent més de dones i un 30 per cent més que són nascuts a la resta d'Espanya que entre el total de la població. I, finalment, una darrera dada interessant: pel que fa al que s'anomena “sentiment de pertinença”, mentre els qui es consideren només catalans o més catalans que espanyols, segons el BOP de la primera onada de 2013, són un 54,1 per cent entre els catòlics practicants i un 51,7 per cent entre els catòlics no practicants (un 57,0 pel total de pobla-

Hi ha una Església organitzada no institucional que sí que pren posicions sobre la independència de Catalunya.

ció), els que es consideren més espanyols que catalans o només espanyols, que pel total de la població són un 5,6, entre els catòlics practicants són un 8,3 per cent i un 6,2 entre els catòlics no practicants. És a dir, sobretot entre els catòlics practicants, hi ha una xifra significativament més alta –gairebé un 50 per cent més respecte del conjunt de catalans– que se senten només espanyols o més espanyols que catalans. Res que no es pugui explicar, doncs, per raons demogràfiques d’edat, sexe i lloc de naixement.

Sóc conscient que es podria haver encarat la qüestió de l’Església catalana i la independència des d’una perspectiva històrica. Podríem haver recorregut al nacionalisme catòlic del segle XIX i XX, al catalanisme de l’Església catalana durant el franquisme i a l’infinítament citat document de 1985 *Arrels cristianes de Catalunya*, de la Conferència Episcopal Tarraconense. Un document la insistent citació del qual, probablement, més que no pas mostrar la seva importància –que la va tenir–, el que indica és l’absència de qualsevol altra referència significativa en els quasi 30 anys posteriors. Però crec que el recurs històric, a part de sentir-me incompetent per fer-lo, no hauria estat capaç de produir la reflexió urgent que reclama el moment transcendent que viu Catalunya.

Naturalment, aquest repàs no deixa de ser una foto fixa feta en un moment de grans i ràpids moviments. Per tant, és una foto fixa... però que inevitablement surt moguda. Res no assegura que al cap de quatre dies, hi hagi hagut canvis de posicionaments a tots els nivells considerats. Tot el contrari: el més previsible és que l’Església catalana faci una evolució tan ràpida com la del propi país, ni que sigui amb el retard habitual, conseqüència del llast institucional. Perquè el país, com és evident, es mou acceleradament. Però també perquè ho està fent l’Església catòlica. Vull dir, des del nou estil i continguts doctri-

nals del Papa Francesc, passant pels canvis que s'han de produir entre finals de 2013 i principis de 2014 a la Conferència Episcopal Espanyola o, encara, els nomenaments a llocs tan significatius per a l'Església catalana com és el Bisbat de Barcelona. Tot plegat obliga a estar molt atents als propers moviments i, inevitablement, a haver d'esperar a prendre prou distància com per poder valorar amb serenitat quin haurà estat el paper de l'Església catalana en el procés de transició nacional en què estem immersos.